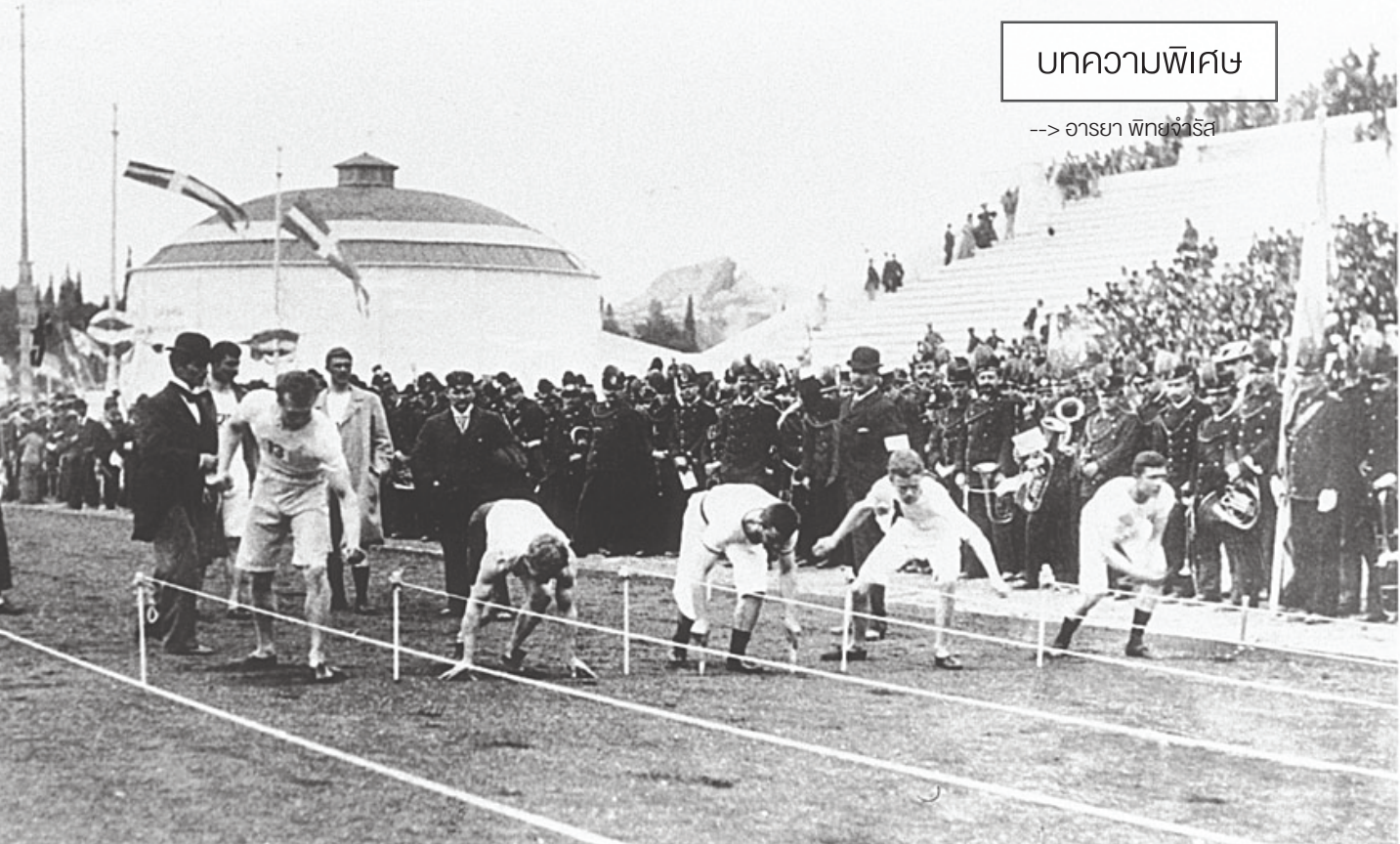

เมื่อพระไปร่วมงานแข่งขันกีฬาที่ภูเก็ต: ภาพลักษณ์ของกีฬาในสังคมไทย สมัยรัชกาลที่ 5

มณฑลภูเก็ตเป็นพื้นที่นอกพระนครแห่งแรกในประเทศไทยที่ได้จัดการแข่งขันกีฬาตามแบบตะวันตกขึ้นเมื่อ ร.ศ. 128 หรือ พ.ศ. 2452 (สวัสด์ เลขยานนท์, 2520, 149) มีการจัดการแข่งขันกรีฑาขึ้นที่สนามโรงเรียนปลูกปัญญาในวัดมงคลนิมิตร¹ การจัดการแข่งขันกรีฑาครั้งนี้มีบุคคลสำคัญต่างๆ ทั้งพระสงฆ์ ขุนนาง ข้าราชการ ตลอดจนพ่อค้าประชาชนให้ความสนใจเป็นอันมาก โดยเฉพาะการเข้าร่วมงานของพระสงฆ์ ที่ถูกตั้งข้อสังเกตวิพากษ์วิจารณ์ถึงความเหมาะสม เนื่องจากการแข่งขันกีฬา เป็นกิจกรรมที่สามารถให้ความบันเทิงแก่ผู้เข้าชมได้ ซึ่งผิดพระวินัยในแง่ของการเข้าร่วมงานมหรสพของสงฆ์ อย่างไรก็ตามจากเอกสารเรื่อง “ศตวรรษแห่งการกีฬา” ของนายสวัสด์ เลขยานนท์ อดีตเลขาธิการและรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการกองส่งเสริมพลศึกษา กรมพลศึกษา² ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้อย่างน่าสนใจและสะท้อนภาพลักษณ์ของกีฬาในสังคมไทยขณะนั้นที่การแข่งขันกีฬา ไม่ได้เป็นเพียงแคกิจกรรมให้ความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ของสังคมไทยด้วย

การแข่งขันกีฬาในประเทศไทยเริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 โดยใน พ.ศ. 2440 มีการแข่งขันกีฬาครั้งแรกสำคัญ คือการจัดการแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียน ณ ท้องสนามหลวง เพื่อต้อนรับการเสด็จพระราชดำเนินกลับจากประพาสยุโรปของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การแข่งขันครั้งดังกล่าวนับได้ว่าเป็นการแข่งขันกีฬาในพระราชอาณาจักรครั้งแรกๆ ในสังคมไทย นอกจากการแข่งขันกีฬาในพระนครแล้ว ในอีก 12 ปี ต่อมาได้มีการจัดการแข่งขันกรีฑาขึ้น ณ มณฑลภูเก็ต ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีการจัดการแข่งขันกีฬาแบบตะวันตกขึ้นนอกพระนครดังที่ปรากฏในเอกสารเรื่อง “ศตวรรษแห่งการกีฬา” ของนายสวัสดิ์ เลขยานนท์

“...ภูเก็ตซึ่งสมัยนั้นเป็นมณฑล ประกอบด้วยเมืองภูเก็ต ระนอง พังงา ตรัง กระบี่ และตะกั่วป่า ได้ริเริ่มการแข่งขันกีฬาขึ้นก่อนมณฑลอื่น หรือจังหวัดอื่น เมื่อปี ร.ศ.128 (พ.ศ. 2452) คือจัดให้มีการแข่งขันกรีฑาขึ้นเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม ตั้งต้นเวลาบ่าย 3 โมงตรง...” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520, 149)

โดยการแข่งขันจัดขึ้นที่ สนามโรงเรียนปลูกปัญญา ภายในวัดมงคลนิมิตร การแข่งขันในครั้งนี้ถือเป็นงานใหญ่ของมณฑล มีการระดมทุนจัดการแข่งขันทั้งจากขุนนาง ข้าราชการ ตลอดจนราษฎร ได้ร่วมกันบริจาคเงินเพื่อจัดการแข่งขันขึ้น อาจกล่าวได้ว่ามีความตื่นตัวเรื่องการแข่งขันกีฬาอย่างมากในมณฑลภูเก็ตที่ได้มีโอกาสจัดมหกรรมกีฬาตามแบบตะวันตก ในวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2452 อันเป็นวันจัดงานได้มีบุคคลสำคัญของมณฑลภูเก็ตมาร่วมงานอย่างคับคั่งทั้งฝ่ายสงฆ์ นำโดยพระครูวิสุทธิวงศาจารย์ เจ้าคณะใหญ่เมืองภูเก็ต

และพระในวัดมงคลนิมิตร ฝ่ายฆราวาสนำโดยเจ้าพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ข้าราชการและขุนนาง ข้าราชการสำคัญน้อยใหญ่ของมณฑลภูเก็ตมาร่วมงานแข่งขันกรีฑาอย่างพร้อมเพรียง รวมถึงชาวต่างชาติ พ่อค้า ราษฎรจำนวนมาก การเดินทางมาร่วมงานของบุคคลสำคัญเหล่านี้ตอกย้ำความสำคัญและการตื่นตัวของการจัดการแข่งขันครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี

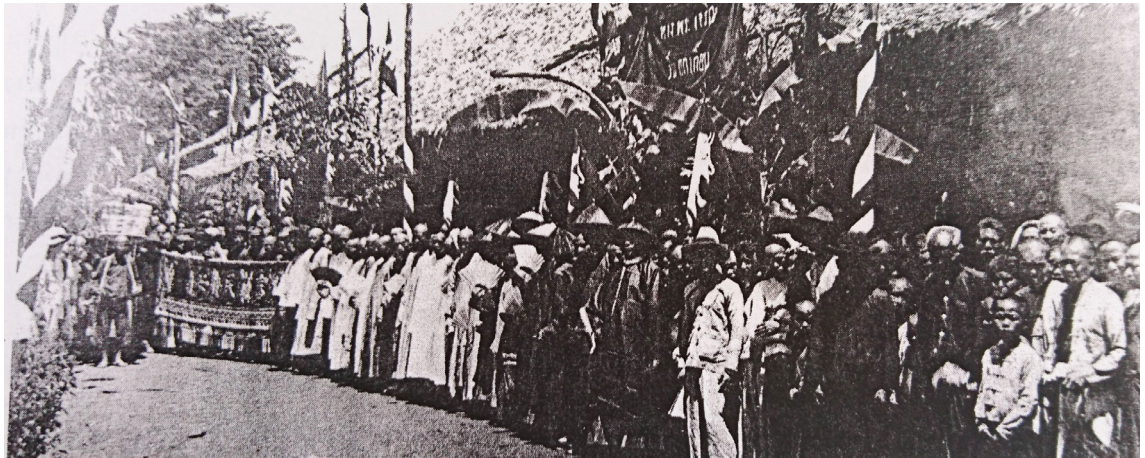
อย่างไรก็ตามมีการวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นการเข้าร่วมงานของคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต โดยเฉพาะพระจากวัดมงคลนิมิตร มีการตั้งข้อสังเกตว่าผิดพระวินัยในแง่ของการเข้าร่วมงานมหรสพหรือไม่ เนื่องจากงานครั้งนี้คือการแข่งขันกีฬาที่สามารถให้ความบันเทิงแก่ผู้เข้าชมได้ การเข้าร่วมชมกีฬาของสงฆ์จึงอาจมีความผิดตามพระวินัย ทว่าจากเอกสารของสวัสดิ์ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

“...การที่พระสงฆ์องค์เจ้าไปร่วมงานกีฬาที่แท้จริงเช่นนี้ ย่อมไม่ผิดข้อห้าม เพราะกีฬาไม่ใช่มหรสพ ไม่ใช่การพนัน อันเป็นอบายมุข...การแข่งขันกรีฑาคราวนี้เป็นครั้งแรก พระสงฆ์องค์เจ้าไปร่วมงานอนุโมทนา ในกิจกรรมอันมีแต่คุณประโยชน์ ก็ย่อมจะก่อให้เกิดศรัทธาทั่วกันด้วยโดยมีพักต้องวิจารณ์เป็นอย่างอื่น...” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520, 150)

วัดมงคลนิมิตรในปัจจุบัน (สนามที่ใช้จัดการแข่งขันกีฬาเมื่อ ร.ศ.128 อยู่ภายในบริเวณวัดแห่งนี้) (ที่มา : อนุสรณ์การถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน กรมการปกครอง ประจำปี 2548, 2548)

ภาพประชาชนรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้เขียนคาดว่าถ่ายเมื่อปี พ.ศ.2452 (ร.ศ.128)
(ที่มา : กรมศิลปากร, 2532)

จากข้อความดังกล่าวนอกจากเป็นการแก้ไข
วิพากษ์วิจารณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ยังสะท้อนภาพลักษณ์
ของกีฬาในสังคมไทยขณะนั้นที่ถูกจัดให้เป็น
กิจกรรมอันเป็นประโยชน์แก่สังคม โดยการแข่งขัน
กีฬาและการเล่นกีฬาถูกนำมาใช้เพื่อขัดเกล
ประชาชนให้มีลักษณะนิสัยที่รัฐพึงประสงค์
โดยลักษณะนิสัยดังกล่าวคือการมี “น้ำใจนักกีฬา”
หรือ “น้ำใจนักเลง” ที่พระยาไพศาลศิลปศาสตร์
หรือเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน
 ณ อยุธยา) เป็นผู้กำหนดขึ้นในการแข่งขันฟุตบอล
นักเรียนของกระทรวงธรรมการ กระทั่งใน พ.ศ. 2460
ลักษณะดังกล่าวได้ถูกกำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย
การแข่งขันฟุตบอลของกระทรวงธรรมการ และ
ต่อมาได้กลายเป็นภาพของการเป็นนักกีฬาที่ดี
ในสังคมไทยคือ

“1. ใจนักเลง ต่อสู้กันซึ่งหน้า ไม่หลบ ไม่แฉ่ง
ถึงแพ้ก็ไม่อาฆาต ถึงชนะก็ไม่เหยียะเยาะ

2. สามัคคี หมายถึงชนะด้วยกำลังกันทั้ง
พวก ไม่อวดดี หรือคิดเอาชนะลำพังตน

3. อาจหาญ การที่ได้หันหน้าเข้าสู่อันตรายอยู่
บ้าง ย่อมกำลังเสียซึ่งความขลาด

4. ชนดิ ความเพื่องพละแต่ต้นมือ ไม่ควรเป็น
เหตุให้ท้อใจ ถึงแก่ปราไชยปลายมือ”⁴

ในการใช้กีฬาเพื่อขัดเกลานิสัยกระทำความดีไป
การศึกษาผ่านการจัดการแข่งขันกีฬาของนักเรียน
ตั้งแต่ พ.ศ. 2440 เป็นต้นมา รวมถึงการจัดการ
แข่งขันฟุตบอลนักเรียนของกระทรวงธรรมการ และ
จากเอกสารของนายสวัสดิ์ปรากฏรางวัลในการ
แข่งขันกีฬา ณ มณฑลภูเก็ต ที่นอกจากใช้สนาม
กีฬาของโรงเรียนแล้ว โรงเรียนยังสนับสนุนเป็น
เจ้าของรางวัลในการแข่งขันด้วย

“...3. ดัดกายท่าต่างๆ (นักเรียน 30 คน) รางวัล
ของโรงเรียน ได้แก่ นักเรียนมัธยมและประถมรวม
กัน...” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520, 151)

ด้วยเหตุที่การแข่งขันกีฬาในขณะนั้นได้ถูก
ใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการขัดเกลานิสัยควบคู่ไป

การจัดการแข่งขันกรีฑาที่มณฑลภูเก็ตเมื่อ พ.ศ. 2452 เป็นการแข่งขันกีฬาตามแบบตะวันตกนอกพระนครเป็นครั้งแรก โดยรับทั้งการสนับสนุน และความสนใจทั้งจากขุนนาง ข้าราชการ พ่อค้าประชาชน ในจังหวัดภูเก็ตเป็นอย่างมาก รวมถึงพระสงฆ์ที่เข้าร่วมในงานกีฬารั้งนี้ด้วย

กับการศึกษาตัวเอง กีฬาก็มีภาพลักษณ์ของการเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ต่อสังคมจัดเป็นกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ที่พระสงฆ์องค์เจ้าสามารถมาร่วมอนุโมทนาดังที่สวัสดิ์ได้กล่าวไว้ข้างต้น

นอกจากนี้แล้วการแข่งขันกีฬาในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นกิจกรรมแบบตะวันตกที่เป็นสัญลักษณ์หนึ่งของการก้าวเข้าสู่ “สมัยใหม่”⁵ และสะท้อนภาพ “ความศิวิไลซ์” ของสังคมไทยอันเป็นสิ่งที่ชนชั้นนำไทยในขณะนั้นโหยหา⁶ การจัดการแข่งขันกีฬามณฑลภูเก็ตย่อมมีภาพของความเป็นกิจกรรมแข่งกีฬาอย่างตะวันตกอยู่ด้วยไม่เพียงแต่ในแนวคิดของการจัดการแข่งกีฬาแต่ยังปรากฏในชนิดกีฬาที่จัดแข่งด้วย เช่น ในการแข่งขันกรีฑารั้งนี้มีกีฬา “บัสเกตบอล” หรือบาสเกตบอลซึ่งเป็นกีฬาจากตะวันตกรวมอยู่ด้วย สวัสดิ์ได้กล่าวถึงกีฬาชนิดนี้ไว้อย่างน่าสนใจว่า

“...บาสเกตบอลในสมัยนั้นเรียกว่า ‘บัสเกตบอล’ ควรเป็นที่สังเกตว่า ทางภาคใต้มีการเล่นบาสเกตบอลอย่างแพร่หลายมาก่อน ถึงกับมีการแข่งขันกัน...” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520, 152)

การแข่งขันกรีฑาในมณฑลภูเก็ตจึงปรากฏความเป็นตะวันตกอย่างชัดเจน และเมื่อความเป็นตะวันตก รวมถึงการเอาอย่างตะวันตกเปรียบได้กับการเป็น “สมัยใหม่” และ “ความศิวิไลซ์” อันเป็นสิ่งที่ชนชั้นนำไทยแสวงหา ดังนั้นในการจัดการแข่งขันกีฬาที่มณฑลภูเก็ตเมื่อ พ.ศ. 2452 จึงไม่น่าแปลกใจนักหากชนชั้นนำในภูเก็ตจะให้ความสนใจ สนับสนุน ตลอดจนเข้าร่วมการแข่งขันดังกล่าวเป็นอย่างดี ถึงขนาดบริจาคเงินเดือนครึ่งหนึ่งเป็นเวลาสามเดือนเพื่อจัดการแข่งขัน (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520, 149-150) เนื่องจากการแข่งขันนี้นอกจากเป็นส่วนหนึ่งของการขัดเกลานิธิยประชาชนแล้ว ที่สำคัญยังเป็นการแสดงออกถึงความเป็น “สมัยใหม่” และ “ความศิวิไลซ์” ของชนชั้นนำในภูเก็ตอีกด้วย ดังที่สวัสดิ์ได้กล่าวถึงรายชื่อขุนนาง ข้าราชการที่เข้าร่วมในวันงานดังนี้

“...ได้มีผู้ไปงานนี้อย่างคับคั่ง...ฝ่ายฆราวาสคือ พระยารัษฎานุประดิษฐ์ ข้าหลวงเทศาภิบาล หม่อมเจ้าประดิพัทธ์เกษมศรี ปลัดมณฑล พระยารัตนภักดี ผู้ว่าราชการเมืองระนอง พระยาบริรักษ์ภูธร ผู้ว่าราชการเมืองพังงา พระสถลสถานพิทักษ์ ผู้ว่าราชการ

เมืองตรัง พระแก้วโกรพ ผู้ว่าราชการเมืองกระบี่
พระเสนานุต ผู้ว่าราชการเมืองตะกั่วป่า ขุนอุปการ
ศิลปเสฐฐ ข้าหลวงธรรมการ หลวงธำรงค์ราษฎร์
ประเพณี อธิบดีผู้พิพากษา หลวงปรีวัตรวรวิจิตร
ข้าหลวงมหาดไทย หลวงศรีธนาทร ข้าหลวงสรรพากร
หลวงสมันตกิจโกศล ยกระบัตรมณฑล หลวงพินิจ
วิเทศภัณฑ์ ผู้อำนวยการสุรายาฝิ่น...ยังมีข้าราชการ
อื่นๆ ทั้งน้อยใหญ่พร้อมพร้อม..." (สวัสดี เลขยานนท์,
2520, 150)

ภายหลังจากการแข่งขันกรีฑาของมณฑลภูเก็ต
ใน พ.ศ. 2452 แล้ว ในปีต่อๆ มา มณฑลภูเก็ตยังได้
จัดการแข่งขันกีฬาเป็นประจำ เช่น ในพิธีเปิดและ
ฉลองโรงเรียนตัวอย่างมณฑลภูเก็ตใน หรือ ใน พ.ศ.
2454 ในโอกาสงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น
การกีฬาของมณฑลภูเก็ตนี้มีผู้สนับสนุนสำคัญสอง
ท่านคือ เจ้าคุณพระยาวิชญานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊
ณระนอง) ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต และเจ้าคุณ
พระยาอุปการศิลปเสฐฐ (อันซัซกุล) ข้าหลวงธรรมการ
มณฑลภูเก็ต ในเวลาต่อมาการกีฬาในภูเก็ตได้เจริญ
ขึ้นถึงขนาดนายสวัสดิ์ ได้กล่าวไว้ว่า

“จังหวัดนี้มีกรีฑาสถานสมบูรณ์แบบเป็น
จังหวัดแรก” (สวัสดี เลขยานนท์, 2520, 155)

กรีฑาสถานที่สวัสดิ์กล่าวถึงคือ สนามกีฬาสุระกุล
ในปัจจุบันที่ก่อสร้างตั้งแต่ พ.ศ. 2505 และเปิดใช้
อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2507
สนามสุระกุลนี้เป็นสนามที่ได้มาตรฐานสากล
สามารถรองรับการจัดการแข่งขันกรีฑา ฟุตบอล และ
มีอัฒจันทร์ที่รองรับผู้ชมได้จำนวนมาก กระทั่งใน
ปัจจุบันสนามสุระกุลได้ถูกใช้เป็นสนามเหย้าของ

พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง)
ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต บริจาคเงินเดือนครึ่งหนึ่งเป็น
เวลาสามเดือนเพื่อใช้ในการจัดการแข่งขันกีฬาครั้งนี้
(ที่มา : ปัญญา ศรีนาถ, 2546)

สโมสรฟุตบอลจังหวัดภูเก็ตด้วย

การจัดการแข่งขันกรีฑาที่มณฑลภูเก็ตเมื่อ
พ.ศ. 2452 เป็นการแข่งขันกีฬาตามแบบตะวันตก
นอกพระนครเป็นครั้งแรกโดยรับทั้งการสนับสนุน
และความสนใจทั้งจากขุนนาง ข้าราชการ พ่อค้า
ประชาชน ในจังหวัดภูเก็ตเป็นอย่างมาก รวมถึงพระสงฆ์
ที่เข้าร่วมในงานกีฬาค้างครั้งนี้ด้วย ซึ่งการเข้าร่วมของ
พระสงฆ์นำมาซึ่งข้อวิพากษ์วิจารณ์และข้อชี้แจงถึง
ความเหมาะสมของการเข้าร่วมงานกีฬาของสมณเพศ
ที่สามารถสะท้อนภาพลักษณ์ของการกีฬาในสมัย
รัชกาลที่ 5 ทั้งในแง่ประโยชน์ของการขัดเกลาร่างกาย
ตลอดจนภาพความเป็นสมัยใหม่ และความคิดวิไล
ของชนชั้นนำในภูเก็ตที่สนับสนุนการแข่งขันอย่าง
พร้อมเพรียงกัน รวมถึงการแข่งขันครั้งนี้ยังเปรียบได้
กับจุดเริ่มของกีฬาในภูเก็ตต่อไป ■

เชิงอรรถ

- ¹ โรงเรียนปลูกปัญญานี้ สมเด็จพระโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร (หรือรัชกาลที่ 6 ในเวลาต่อมา) พระราชทานนามโรงเรียน และทรงเปิดแพรผ้าคลุมป้ายนามโรงเรียน เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2452 (สวัสดี, 2520, 149)
- ² นายสวัสดิ์ เลขยานนท์ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2447 รับราชการในกระทรวงธรรมการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2466 ต่อมาได้เข้ารับราชการในกรมพลศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2476 เรื่อยมานอกจากนี้นายสวัสดิ์ยังได้เดินทางไปดูงาน หรือเข้าร่วมการประชุมด้านพลศึกษาต่างประเทศด้วย เช่น ไปร่วมประชุมโอลิมปิกระหว่างประเทศที่เมืองเอเวีย ประเทศฝรั่งเศส ไปร่วมประชุมสันตนาการ์ที่เมืองโยโกฮาม่า ประเทศญี่ปุ่น ไปเป็นเจ้าหน้าที่เอเชียนเกมส์กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น
- ³ การใช้กีฬาในการขัดเกลาลักษณะนิสัยของประชาชน ปรากฏขึ้นในสังคมไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ในการแข่งขันกีฬานักเรียนเมื่อ พ.ศ. 2440 ด้วย (ชาญ พนารัตน์, 2557, 25-80)
- ⁴ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศ.ธ.16/6 เรื่อง ข้อบังคับการแข่งขันฟุตบอลของกรมศึกษาธิการ (29 พฤษภาคม 2460).
- ⁵ การใช้กีฬาเป็นส่วนหนึ่งของการก้าวเข้าสู่สมัยใหม่ ไม่ได้ปรากฏขึ้นเพียงแต่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่การเล่นกีฬาหรือการเข้าถึงกีฬาถูกใช้เป็นเครื่องแสดงความทันสมัย การเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ของประเทศต่างๆ ในเอเชียด้วย
- ⁶ อธิการโยทยา “ความศิวิไลซ์” ของชนชั้นนำไทยสมัยรัชกาลที่ 5 โปรดดู ธงชัย วินิจจะกูล. “ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า “ศิวิไลซ์”: เมื่อชนชั้นนำสยามสมัยรัชกาลที่ 5 แสวงหาสถานะของตนเอง ผ่านการเดินทางและพิธีกรรมทั้งในและนอกประเทศ” รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 24 ฉบับที่ 2

เอกสารอ้างอิง

- ชาญ พนารัตน์. (2557). วสันต์ ปัญญาแก้ว, พงศกร สงวนศักดิ์ และจุติพร ทรัพย์ปัญญาญาณ (บรรณาธิการ). **ฟุตบอลไทย: ประวัติศาสตร์ อำนาจ การเมือง และความเป็นชาย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน.
- สวัสดิ์ เลขยานนท์. (2520). **ศตวรรษแห่งการกีฬา** พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นาย สวัสดิ์ เลขยานนท์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2520. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันทร์.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2460, 29 พฤษภาคม). เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศ.ธ.16/6 เรื่อง ข้อบังคับการแข่งขันฟุตบอลของกรมศึกษาธิการ.

